

Zahrnutie otázok rodovej rovnosti do posudzovania rizika

Je potrebné vynakladať kontinuálne úsilie na zlepšenie pracovných podmienok žien aj mužov. Ak však zaujmeme neutrálny prístup k posudzovaniu rizika a prevencii bez ohľadu na príslušnosť k pohlaviu, výsledkom môže byť, že budú podcenené riziká týkajúce sa žien - pracovníčok alebo že budú dokonca úplne ignorované. Keď uvažujeme o nebezpečenstvách pri práci, oveľa pravdepodobnejšie budeme uvažovať o mužoch pracujúcich na rizikových miestach s vysokým výskytom nehôd ako je stavenisko alebo rybárska loď, ako o ženách pracujúcich v zdravotníctve a sociálnej starostlivosti alebo v nových oblastiach ako sú telefónne infocentrá.

Dôsledné preskúmanie reálnych pracovných podmienok poukazuje na to, že aj ženy, aj muži môžu byť vystavení v práci závažným rizikám. Okrem toho, ak sa pracovné miesta urobia pre ženy vhodnejšími, stanú sa vhodnejšími aj pre mužov. Je dôležité zahrnúť otázky príslušnosti k pohlaviu do posudzovania rizika pracoviska a v súčasnosti je cieľom Európskeho spoločenstva zdôrazniť rodovú rovnosť pri prevencii rizík⁽¹⁾. Tabuľka uvádza niekoľko príkladov nebezpečenstiev a rizík, s ktorými sa stretávame v pracovných oblastiach, v ktorých dominujú ženy.

Tabuľka č. 1 Príklady nebezpečenstiev a rizík, s ktorými sa stretávame v práci, kde dominujú ženy

Pracovná oblasť	Rizikové faktory a zdravotné problémy zahŕňajú:			
	Biologické	Fyzické	Chemické	Psycho-sociálne
Zdravotníctvo	Infekčné choroby, t.j. prenášané krvou, dýchacími cestami atď.	Ručná manipulácia a namáhavé polohy; ionizujúce žiarenie	Čistiace, sterilizačné a dezinfekčné prostriedky; lieky; plyny používané pri anestézii	„Emocionálne náročná práca“, práca na smeny a nočná práca; násilie zo strany klientov a verejnosti
Ošetrovatelia/sestričky	Infekčné choroby, t.j. hlavne dýchacích ciest	Ručná manipulácia, namáhavé polohy		„Emocionálna práca“
Upratovanie	Infekčné choroby; dermatitída	Ručná manipulácia, namáhavé polohy; pošmyknutia sa a pády; mokré ruky	Čistiace prostriedky	Pracovná doba mimo bežných hodín; násilie, napr. ak sa pracuje izolovane, alebo v neskorých hodinách
Produkcia potravín	Infekčné choroby, t.j. prenášané zvieratami a z plesní, z pórrov, organického prachu	Opakované pohyby, t.j. pri prácach spojených s balením alebo na bitúnkoch; poranenia nožom; studené teploty, hluk	Rezíduá pesticídov; sterilizačné prostriedky; senzitivujúce koreniny a prísady	Stres spojený s opakovanou prácou pri bežiacom páse
Pohostinstvo a reštauračná práca	Dermatitída	Ručná manipulácia; opakované sekacie; porezania nožmi a popáleniny; pošmyknutia a pády; horúčava; čistiace prostriedky	Pasívne fajčenie; čistiace prostriedky	Stres z hektickej práce; zvládnutie násillia zo strany verejnosti a obťažovanie
Textilný a odevný priemysel	Organické prachy	Hluk, opakované pohyby a neprijemné polohy; poranenia ihlou	Farbivá a iné chemikálie, vrátane formaldehydu v permentných lisocho a rozpúšťadlá na odstraňovanie škvŕn; prach	Stres spojený s opakovanou prácou pri bežiacom páse
Čistiare a práčovne	Infekčné posteľné prádlo, napr. v nemocniciach	Ručná manipulácia a namáhavé polohy; horúčava	Rozpúšťadlá na chemické čistiace prostriedky	Stres spojený s opakovanou prácou s vysokým tempom
Odvetvie keramiky		Opakované pohyby; Ručná manipulácia	Glazúry, olovo, kremičitý prach	Stres spojený s opakovanou prácou pri bežiacom páse
„Lahká“ manufaktúrna výroba		Opakované pohyby, napr. práca pri bežiacom páse, neprijemné polohy; ručné manipulovanie	Chemikálie v mikroelektronike	Stres spojený s opakovanou prácou pri bežiacom páse
Telefónne infocentrá		Problémy s hlasom spojené s hovorením; neprijemné polohy; nadmerné sedenie	Zlá kvalita vzduchu vo vnútri	Stres spojený s vybavovaním klientov, pracovné tempo a opakovaná práca
Vzdelávanie	Infekčné choroby, napr. dýchacích ciest; osýpky	Dlhodobé státie, problémy s hlasom	Zlá kvalita vzduchu vo vnútri	„Emocionálne náročná práca“, násilie
Kaderníctvo		Namáhavé polohy, opakované pohyby, dlhodobé státie; mokré ruky; porezania	Chemické spreje, farbivá atď.	Stres spojený s vybavovaním klientov; rýchle tempo práce
Úradnícka práca		Opakované pohyby, nepohodlné polohy, bolesti chrbta zo sedenia	Zlá kvalita vzduchu vo vnútri; emisie z kopírovacích strojov	Stres, napr. spojený s nedostatkom kontroly nad prácou, časté prerušovania, monotónna práca
Poľnohospodárstvo	Infekčné choroby, napr. prenášané zvieratami a z plesní, pórrov a organického prachu	Ručná manipulácia, namáhavé polohy, nevhodné pracovné zariadenie a ochranný odev; horúce, studené, vlhké podmienky	Pesticídy	

Model ako zohľadniť pri posudzovaní rizika príslušnosť k pohlaviu

Posudzovanie rizika by malo brať do úvahy príslušnosť k pohlaviu, rozdielnosti a nerovnosti. Práca, jej organizácia a používané zariadenia by mali byť projektované tak, aby vyhovovali ľuďom, a nie opačne. Tento princíp je zakotvený v legislatíve EÚ. Legislatíva vyžaduje, aby zamestnávateľi vykonávali manažment rizika na základe posudzovania rizika a to môžeme rozdeliť do piatich etáp:

1. Identifikácia nebezpečenstva
2. Posudzovanie rizika

3. Realizácia riešení
4. Monitorovanie
5. Revidovanie

Nižšie je uvedených niekoľko návrhov, ako v tomto procese zohľadniť príslušnosť k pohlaviu. Potrebný je holistický prístup k prevencii rizika, keďže existujú rozdiely medzi pohlaviami, v rôznych širších otázkach týkajúcich sa pracovných podmienok ako je sexuálne obťažovanie, diskriminácia, zaangažovanosť do rozhodovania na pracovisku a konflikty medzi prácou a domácim životom. Ďalším cieľom je identifikovať menej zjavné nebezpečenstvá a problémy, ktoré sú bežnejšie u žien-pracovníčok.

Kľúčové otázky pri posudzovaní rizika a zohľadnení príslušnosti k pohlaviu

- Byť pozitívne angažovaný a brať vážne otázky rodovej rovnosti
- Zohľadňovať reálnu pracovnú situáciu
- Zapojiť všetkých pracovníkov, ženy aj mužov, a to vo všetkých etapách
- Vyhybať sa predčasným záverom o tom, aké sú nebezpečenstvá a kto je vystavený riziku

1. krok: Identifikácia nebezpečenstva. Napr. zohľadnite rodovú rovnosť tak, že:

- zvažíte nebezpečenstvá, ktoré prevažujú na pracovných miestach, v ktorých dominujú muži, aj tých, v ktorých dominujú ženy;
- sa zameriate na nebezpečenstvá ohrozujúce zdravie, ako aj nebezpečenstvá týkajúce sa bezpečnosti;
- sa opýtate aj pracovníčok, aj pracovníkov na to, aké majú v svojej práci problémy, a to štruktúrovaným spôsobom;
- sa vyhnete robeniu predčasných záverov o tom, čo môže byť „triviálne“;
- zohľadnite všetky pracovné sily, napr. upratovačky, recepčné;
- nezabudnete na pracovníkov na čiastočný úväzok, dočasné pracovné sily alebo pracovníkov zo sprostredkovateľských agentúr a tých, ktorí sú práceneschopní v čase posudzovania;
- povzbudzujete ženy k tomu, aby podávali informácie o otázkach, v prípade ktorých si myslia, že môžu nepriaznivo ovplyvňovať ich bezpečnosť a zdravie pri práci a zdravotné problémy, ktoré sa môžu spájať s prácou;
- sa zameriate na širší rozsah práce a zdravotné otázky a budete sa na ne pýtať.

2. krok: Posudzovanie rizika. Napr. zohľadnite rodovú rovnosť tak, že:

- sa pozriete na reálne práce, ktoré sa vykonávajú a na reálnu náplň práce;
- nebudete robiť závery o vystavení riziku len na základe popisu práce alebo funkcie;
- si budete dávať pozor na priepasť medzi pohlaviami pri udeľovaní priorit rizikám podľa ich delenia na vysoké, stredné a nízke;
- zapojíte pracovníčky do posudzovania rizika. Uvažujte o používaní metód zdravotných krúžkov a mapovania rizika. Niektoré metódy môže ponúknuť participatívna ergonomika a stresové zásahy;
- sa ubezpečíte o tom, že tí, ktorí robia posudzovania, majú dostatočné informácie a odbornú prípravu v oblasti otázok týkajúcich sa príslušnosti k pohlaviu v nadväznosti na bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci (BOZP);
- sa ubezpečíte, že nástroje a prostriedky pri posudzovaní zahŕňajú otázky, ktoré sú relevantné pre pracovníkov, aj pre pracovníčky. Ak nie sú, tak ich prispôbte;
- informujete akékoľvek externé hodnotiace subjekty o tom, že by mali zohľadňovať rodovú rovnosť a overíte si, či sú to schopní urobiť;
- venujete pozornosť otázkam príslušnosti k pohlaviu, keď sa zameriavate na vplyvy BOZP pri akýchkoľvek zmenách plánovaných na pracovisku.

Napr. pri strese zahrňte:

- rozhranie medzi domácnosťou a prácou, a pracovný rozvrh mužov aj žien;
- rozvoj kariéry;
- obťažovanie;
- emocionálne „faktory stresu“;
- neplánované prerušenia a vykonávanie niekoľkých úloh naraz.

Napr. pri reprodukcii:

- zahrňte aj mužské, aj ženské riziká týkajúce sa reprodukcie;
- zamerajte sa na všetky oblasti reprodukcie, nielen na tehotenstvo.

Napr. pri muskuloskeletálnych (svalovokostrových) ochoreniach:

- pozrite sa kriticky na „ľahkú prácu“. Koľko je do nej zapojeného statického svalového úsilia? Predstavuje táto práca značný čas státia? Aké sú bremená, s ktorými sa skutočne v praxi manipuluje a ako často?

3. krok: Realizácia riešení. Napr. zohľadnite rodovú rovnosť tak, že:

- sa zameriate na odstraňovanie rizík pri zdroji, aby ste poskytli bezpečné a zdravé pracovisko všetkým pracovníkom. To zahŕňa aj riziká týkajúce sa reprodukcie;
- venujete pozornosť rôznym častiam populácie a prispôbovaniu práce a preventívnych opatrení pre pracovníkov. Napr. výber ochranného zariadenia podľa individuálnych potrieb, potrebného pre ženy a „nepriemerných“ mužov.
- zapojíte pracovníčky do rozhodovania a realizácie riešení;
- sa ubezpečíte, že pracovníčky, práve tak ako muži, dostanú informácie o BOZP a relevantnú odbornú prípravu pre práce, ktoré vykonávajú a ich pracovné podmienky a účinky na zdravie. Zabezpečte, aby boli zahrnutí aj pracovníci na čiastočný úväzok, dočasné pracovné sily alebo pracovníkov zo sprostredkovateľských agentúr.

4. a 5. krok: Monitorovanie a revidovanie. Napr. zohľadnite rodovú rovnosť tým, že:

- sa ubezpečíte, že sa pracovníčky zúčastňujú procesov monitorovania a revidovania;
- si uvedomujete nové informácie o pracovných zdravotných otázkach, ktoré súvisia s príslušnosťou k pohlaviu.

Sledovanie zdravia môže byť súčasťou posudzovania rizika, aj monitorovania:

- zahrňte sledovanie zdravia pre príslušné práce, ktoré vykonávajú aj pracovníci, aj pracovníčky;
- dávajte si pozor na robenie záverov, napr. na základe pracovnej funkcie o tom, koho zahrnúť do monitorovacej činnosti.

Záznamy o nehodách sú dôležitou súčasťou posudzovania rizika aj monitorovania:

- povzbudzujte k vedeniu záznamov o otázkach zdravia v súvislosti s prácou, a aj o nehodách.

Všeobecné opatrenia na podporu zohľadnenia rodovej rovnosti pri manažmente BOZP

- Revidujte politiku v oblasti bezpečnosti, ktorá zdôrazňuje povinnosť zohľadňovať rodovú rovnosť ako aj relevantné ciele a postupy
- Snažte sa zabezpečiť, aby používané interné aj externé zdravotné služby súvisiace s povoláním zohľadňovali rodovú rovnosť
- Poskytujte príslušnú odbornú prípravu a informácie o otázkach rodovej rovnosti týkajúce sa bezpečnosti a zdravotných rizík subjektom, ktoré posudzujú riziko, manažérom a dozoru, zástupcom odborov, výborom pre bezpečnosť pri práci atď.
- Prepojte bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci na akékoľvek realizačné kroky na pracovisku, zamerané na rovnosť, vrátane plánov na presadzovanie rovnosti
- Zamerajte sa na spôsoby, ako povzbudzovať viac žien k tomu, aby sa angažovali vo výboroch pre bezpečnosť pri práci. Konajú sa napr. schôdze v čase, keď sa ich môžu zúčastňovať ženy?

Ďalšie informácie

Správa agentúry Gender issues in safety and health at work – A review (Otázky rodovej rovnosti pri bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci – Prehľad) poskytuje viac informácií o rizikách hroziacich pracovníčkam a o tom, ako im predchádzať. Táto správa je k dispozícii na adrese:

<http://agency.osha.eu.int/publications/reports/209/en/index.htm>

Faktografická stránka č. 42 so zhrnutím správy je k dispozícii na adrese:

<http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/>

Internetová stránka agentúry má jednu časť, ktorá je venovaná odkazom na ďalšie informácie týkajúce sa žien a bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci na adrese:

<http://gender.osha.eu.int>

Internetová stránka agentúry obsahuje aj iné zdroje relevantné pre „typickú“ prácu žien, vrátane zdrojov o predchádzaní muskuloskeletálnym (svalovokostrovým) ochoreniam a stresu a rizikám u pracovníkov v zdravotníctve.